

Adroddiad i'r	Pwyllgor Craffu Perfformiad
Dyddiad y Cyfarfod	30 Ionawr 2020
Aelod/Swyddog Arweiniol	Y Cyng. Richard Mainon/Alan Smith, Pennaeth Gwella Busnes a Moderneiddio
Awdur yr Adroddiad	Emma Jones, Gweinyddwr Systemau Rhaglen a Pherfformiad
Teitl	Adolygiad o'r Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

1.1. Adolygiad o Bolisi Enwi a Rhifo Strydoedd Cyngor Sir Ddinbych.

2. Beth yw'r rheswm dros wneud yr adroddiad hwn?

2.1. Gofynnodd y Pwyllgor Craffu am adolygiad o bolisi presennol y Cyngor, yng ngoleuni pryderon nad yw'n adlewyrchu Polisi Iaith Gymraeg y Cyngor yn iawn.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor yn ystyried y cynigion yn yr adroddiad, yn gwneud sylwadau ac yn argymhell:

- 3.1. Enwi strydoedd newydd yn Gymraeg yn unig;
- 3.2. Tynnu'r dewis i enwi strydoedd ar ôl unigolion;
- 3.3. Diwygio'r polisi i adlewyrchu hyn a'i gyflwyno i'r Cabinet ei gymeradwyo; a
- 3.4. Bod y Pwyllgor yn cadarnhau ei fod wedi darllen, deall ac ystyried yr Asesiad o'r Effaith ar Les (Atodiad 5) fel rhan o'i ystyriaethau.

4. Manylion yr Adroddiad

Cyflwynwyd Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd presennol y Cyngor i'r Pwyllgor Craffu Perfformiad fis Mawrth 2019. Yn ôl yr adborth a dderbyniwyd roedd angen adolygiad

manwl o'r polisi, yn enwedig o ran y Gymraeg. Argymhellwyd y dylid cyflwyno'r polisi i Bwyllgor Llywio'r Gymraeg y Cyngor.

Cyflwynwyd y polisi i'r Pwyllgor Llywio'r Gymraeg fis Gorffennaf 2019. Roedd eu hadborth yn debyg iawn i adborth y Pwyllgor Craffu: bod angen edrych ar y polisi yn fanwl ac y gall tynnu "Y/Yr" o enw strydoedd gael effaith niweidiol ar enw Cymraeg y stryd.

Ymgynghorwyd â Swyddog Iaith y Cyngor, Manon Celyn ac fe gytunodd i ddarllen y polisi yn Gymraeg a Saesneg ac amlygu unrhyw beth nad oedd yn cyd-fynd â'r Polisi Iaith neu safonau iaith y Cyngor. Ar wahân i'r enghraifft a oedd eisoes wedi'i hamlygu, ni ymddengys bod unrhyw beth arall yn codi o ran y Gymraeg (gweler Atodiad 1).

I dderbyn rhagor o fewnbwn ar gyfer yr adolygiad, gofynnwyd i Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg ystyried y polisi. Ymatebodd Eleri James gan ddweud bod y Comisiwn yn bennaf yn canolbwyntio ar enwau aneddiadau ac yn cynghori ar enwau safonol trefi a phentrefi yng Nghymru (Atodiad 2).

Fodd bynnag, roeddwn wedi gofyn ynghylch rhoi enw Cymraeg/Saesneg ar strydoedd gydag enw Saesneg yn unig. Bu iddi nodi rhai o'r egwyddorion y maent hwy yn eu dilyn ac mae'r seithfed egwyddor yn cynghori yn erbyn cyfieithu enwau lleoedd yn llythrennol neu'n fympwyol oni bai bod tystiolaeth gref bod y ffurf wedi'i mabwysiadu'n eang gan y gymuned ac wedi ennill ei phlwyf. Dywedodd hefyd bod yna risgiau ynghlwm wrth gyfieithu pur, o ran colli neu gamddehongli ystyr gwreiddiol ac arwyddocâd hanesyddol yr enw. Nid yw'r Comisiwn ychwaith yn cynghori pobl i gyfieithu enwau strydoedd sydd ar hyn o ryd yn Gymraeg yn unig (gweler Atodiad 3). Bu iddi rannu copi o lythyr y bu iddynt anfon at Gyngor Dinas Caerdydd ar ôl i'r Cyngor gyhoeddi Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd newydd (Atodiad 4). Llongyfarchodd y Comisiwn hwy ar eu bwriad i enwi strydoedd ar ddatblygiadau newydd yn Gymraeg yn unig a'u hannog i gryfhau'r cysylltiadau hanesyddol a diwylliannol â'r iaith drwy hyn. Mae'r rhain yn ymddangos yn egwyddorion pwysig ac argymhellir eu bod yn cael eu cynnwys ym mholisi'r Cyngor.

Roedd y Pwyllgor Craffu hefyd wedi sôn am y gallu i enwi strydoedd ar ôl unigolion pan fo achos cryf dros wneud hynny. Cyfeiriwyd yn benodol at y datblygiad diweddar yn y Rhyl. Mae'r enghraifft hon unwaith eto yn codi pryderon ynghylch yr egwyddor gyffredinol o enwi strydoedd ar ôl pobl, yn enwedig pan fo angen newid enwau strydoedd yn sgil hanes pobl yn dod i'r amlwg. Er nad yw'r enghraifft uchod yn amlwg o'r fath natur, byddai'n syniad da osgoi'r posibilrwydd yn y dyfodol. Dyma ail argymhelliad yr adolygiad: nad ydym yn enwi strydoedd ar ôl pobl.

Ar ôl cynnal adolygiad llawn o'r polisi, argymhellir y newidiadau hyn.

1. Enwi pob stryd newydd yn Gymraeg yn unig.
2. Tynnu'r dewis i enwi strydoedd ar ôl unigolion o'r polisi.
3. Diwygio'r polisi i adlewyrchu hyn a'i gyflwyno i'r Cabinet ei gymeradwyo.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Amherthnasol

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Dim costau ychwanegol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

7.1. Mae'r adolygiad o'r polisi wedi amlygu rhai newidiadau sydd angen eu gwneud. Mae'r asesiad o'r effaith ar les wedi dangos effaith gadarnhaol ar y Gymraeg a'r diwylliant oherwydd yr angen i enwau strydoedd fod yn berthnasol i'r ardal ac, os newidir y polisi, yn Gymraeg yn unig. Mae copi o'r Asesiad o'r Effaith ar Les yn Atodiad 5. Does dim angen cynnal rhagor o asesiadau o'r effaith.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi eu cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Pwyllgor Llywio'r Gymraeg, Swyddog Iaith y Cyngor a Chomisiynydd y Gymraeg.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Amherthnasol

10. Pa risgiau sydd yna ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau nhw?

10.1. Os nad yw Polisi Enwi a Rhifo Strydoedd y Cyngor yn adlewyrchu ein Polisi Iaith yn iawn, neu os nad yw ei ddarpariaethau yn adlewyrchu pryderon cymunedol, yna fe all achosi anfri.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

11.1. Deddf Llywodraeth Leol 1972

11.2. Mae Adran 7.4.1 o Gyfansoddiad y Cyngor yn nodi pŵer y Pwyllgor Craffu o ran datblygu ac adolygu polisi ac mae Adran 7.4.2(d) yn nodi y gall y Pwyllgor Craffu wneud argymhellion i'r Cabinet yn seiliedig ar ganlyniadau'r broses graffu.